

Jonathan Friedman & Kajsa Ekholm Friedman
"Sverige: Från nationalstat till pluralt samhälle"

ur

Bortom stereotyperna? Invandrare och integration i Danmark och Sverige
(2006)

Serie: Centrum för Danmarksstudier nr 12, ISSN: 1651-775X

Upplaga för elektronisk publicering för forsknings-, utbildnings- och biblioteksverksamhet och ej för kommersiella ändamål.

Publicerad med tillstånd från Makadam förlag.

Tryckt utgåva finns i bokhandeln:

ISBN 978-91-7061-026-4

Makadam förlag, Göteborg & Stockholm

www.makadambok.se

Edition to be published electronically for research, educational and library needs and not for commercial purposes.

Published by permission from Makadam Publishers.

A printed version is available through book stores:

ISBN 978-91-7061-026-4

Makadam Publishers, Göteborg & Stockholm, Sweden

www.makadambok.se

Denna Creative Common-licens betyder att du som använder verket måste erkänna ovanstående som upphovspersoner; att spridning av texten är tillåten, men endast i icke-kommersiella sammanhang; att verket inte får bearbetas.

SVERIGE: FRÅN NATIONALSTAT TILL PLURALT SAMHÄLLE

Jonathan Friedman
& *Kajsa Ekholm Friedman*

Syftet med denna artikel är att skärskåda mångkulturalismens motsägelsefulla logik och dess förhållande till elitens nya diskurser och nya sätt att definiera sig. Detta hänger samman med det som kommit att kallas globalisering, med framväxten av nya eliter och nya polariseringar och med den skillnad som uppkommit mellan den verklighetsbild som återfinns »på gatan« och den officiella diskursen, dvs. den som bärs upp av den politiska och kulturella eliten. Det är ett försök att utifrån ett komparativt perspektiv placera in den svenska situationen i det större fält av variationer som vi kan observera i Europa och USA. Det handlar om utvecklingen i Sverige sedd ur ett komparativt perspektiv men också om den svenska situationen inom ramen för världssystemet – detta som ett försök att avmytologisera det vi uppfattar som en extremt ideologisk diskurs.

Mångkulturalism, globalisering och elitidentitet: positioner inom nationalstatens ideologiska fält

I den strid som med oförminskad styrka pågått i såväl Europa som USA under de senaste 20 åren har mångkulturalismen både saluterats och kritiserats. I Sverige har den i motsats till de flesta andra länder proklamerats som statlig ideologi och omsatts i program för politisk handling. Övriga länder som deklarerat sig själva som i princip mångkulturalistiska är Ka-

nada och Australien inom OECD-området och Colombia i Sydamerika.

Historiskt är mångkulturalismen en term som förknippats med en rad andra termer. Den dök upp i diskussionerna rörande pluralismen inom de brittiska och amerikanska kolonierna och de konflikter som följde på massmigrationen till USA runt förra sekelskiftet. I USA kom den tillbaka i slutet av 1960-talet då den förknippades med en viss typ av politiska program som initierades av Ford Foundation och som gällde införandet av ett visst mått av kommunalt självstyre för minoritetsgrupper, i första hand för svarta. Den nuvarande versionen av den mångkulturalistiska diskursen, i synnerhet dess basala paradoxer, måste förstås i ljuset av denna historiska utveckling.

Begreppet etnisk pluralism i koloniala områden är hörnstenen i sociologen J. S. Furnivalls arbete. Furnivall arbetade som konsult för både den holländska och brittiska kolonialregimen och har lämnat omfattande teoretiska och empiriska bidrag inom detta område. Hans klassiska modell av det plurala samhället som kolonialt fenomen går ut på att man där fann ett antal importerade etniska populationer som levde under strikt planerade former. De olika grupperna bodde var och en för sig och den enda mötesplatsen var marknaden där de även kom i kontakt med den vita överklassen. Resultatet av en sådan ordning blev, menade Furnivall, att man befäste den etniska och även lingvistiska segregationen och endast överlagrade den med ett ytligt skikt av kommunikation. I denna situation uppstod pidgin- och senare kreolspråk som ett svar på behovet av kommunikation, mellan de olika invandrargrupperna och mellan dessa och den koloniala eliten. Den sociala hierarkin leder till att det uppstår olika pidginformer av den dominanta gruppens språk. Pidgin- och kreolspråket utgör det första steget i processen och termen kreolspråk har använts för den utveckling i riktning mot ökad komplexitet som sker när språket blir förstaspråk för dem som talar det.

Furnivall själv var klart kritisk till detta mönster som enligt hans uppfattning till sin essens var ett totalitärt kolonialstyre, där importen av arbetskraft kombinerades med en politik som gick ut på att söndra och härska och »the survival of the cheapest«.

The whole trend of development illustrated the economic process of natural selection by the survival of the cheapest, justified in contemporary

thought, and especially in the eyes of those who paid for labour, as the survival of the fittest.¹

Furnivall menade också att jämlikhet och demokrati bara kan fungera under samhälleliga förhållanden som baseras på gemensamma värden och gemensamma mål. Han var i den bemärkelsen den första mera betydande kritikern av mångkulturalismen.

It is significant that, in Canada and the United States, and also in Australia, when the influx of alien elements threatened national life and common social standards, barriers were raised against free immigration. In tropical dependencies there was no common social will to set a bar to immigration, which has been left to the play of the economic forces. The plural society arises where economic forces are exempt from control by social will.²

Like a confederation, a plural society is a business partnership rather than a family concern, and the social will linking the sections does not extend beyond their common business interests.³

Massmigrationen runt förra sekelskiftet var av en omfattning som kan jämföras med dagens och den ledde till uppkomsten av nya proletariat och till etniska konflikter. Mest uttalat var detta i USA och det pågick där en livlig diskussion om pluralism kontra assimilation fram till andra världskriget. Här användes också termen det *transnationella* Amerika för att beskriva den dåvarande situationen. Randolph Bourne myntade denna term i en artikel i *Atlantic Monthly* där han argumenterade mot *the melting pot* (dvs. smältdegelsmetaforen) och för bevarandet av separata invandrarkulturer som kunde berika USA. Han argumenterade på ungefär samma sätt som man gör i dagens Sverige, att landet borde välkomna utlänningen som bärare av nya värden. I denna tidiga artikel finns mer som låter välbekant från den svenska diskursen.

Only the American – and in this category I include the migratory alien who has lived with us and caught the pioneer »spirit« and a sense of new

1. J. S. Furnivall, *Colonial policy and practice; a comparative study of Burma and Netherlands India*. Cambridge 1948, s. 118.

2. *Ibid.*, s. 306.

3. *Ibid.*, s. 308.

social vistas – has the chance to become that citizen of the world. America is coming to be, not a nationality but a transnationality, a weaving back and forth, with the other lands, of many threads of all sizes and colors. Any movement which attempts to thwart this weaving, or to dye the fabric any one color, or disentangle the threads of the strands, is false to this cosmopolitan vision.⁴

Det fanns förespråkare för såväl assimilation som pluralism under denna period. Horace Kallen, som tillhörde det senare lägret och brukar associeras med termen kulturell pluralism, gick så långt att han föreslog en uppdelning av landet i ett antal separata kulturella eller etniska enheter, förenade i något slags etnisk federation.⁵

Den tidiga pluralistiska doktrinen förlorade visserligen i attraktionskraft redan på 1920-talet men frågan förblev av central betydelse ända fram till andra världskriget. I denna situation tonades skillnaderna ner under den gemensamma parollen om kampen för frihet och demokrati.

Det är viktigt att ha klart för sig att det finns skillnader mellan olika nationalstater på den internationella arenan. Medan det i de flesta europeiska nationalstater finns en idé om etnisk nationalitet som baseras på kultur, är den nationella konstruktionen i USA baserad på lojalitet med landet, representerad av flaggan, och på visionen om frihet. Vid de återkommande folkräkningarna anger man etnisk identitet. Denna tillhör den subnationella nivån. Den nationella identiteten, däremot, är inte ett etniskt fenomen. Även amerikanska indianer som man ju skulle kunna identifiera som etniska amerikaner är omdefinierade till *Native Americans*, vilket inte inkräktar på den nationella kategorin.

De flesta europeiska nationalstater är baserade på föreställningen om gemensam historia och gemensamt språk. Detta är dock inte en fråga om ursprung utan om hur en kulturell uppsättning beteenden praktiseras i vardagslivet. Uppfattningen att någon är svensk, fransk eller någonting annat har med sättet att bete sig, språk och värderingar att göra. Kultur vilar inte på etnisk eller rasmässig grund utan är ett fenomen som tillhör den interpersonella och publika sfären.

4. Randolph Bourne, »Transnational America«, *Atlantic Monthly*, nr 118, 1916, s. 86–97. Citerat från www.swarthmore.edu/SocSci/rbannis1/AIH19th/Bourne.htmls.

5. Horace M. Kallen, *Culture and Democracy in the United States*, New York 1924.

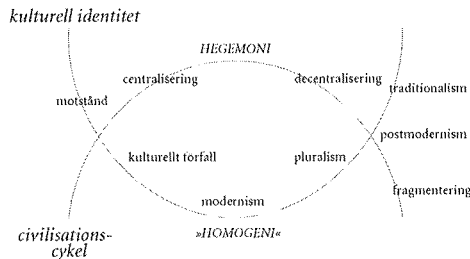
Den unge mannen X med svensk mamma och svart pappa (i sig en intressant kategorisering) identifierade sig själv och identifierades av andra som svensk eftersom han var entydigt insocialiserad i det svenska samhället. Han uppfattades alltså som svensk trots att hans fenotyp var annorlunda (han såg annorlunda ut). Situationen förändrades under 1980-talet i och med den nya betoningen av kultur och kulturpolitik. Detta var ett globalt fenomen men det fick särskilt starka effekter i Sverige. Plötsligt började man antyda att X borde omdefiniera sig som svart svensk, dvs. som bestående av två olika delar. Hans etniska, eller rättare sagt fenotypiska, drag blev viktigare och försågs med ett kulturellt innehåll. Här skedde en rasialisering och etnifiering av den nationella arenan. Rötter kom att spela en allt större roll, först företrädesvis för minoritetskategorier. I Sverige hade den nationella identiteten dittills baserats på ett visst kulturmönster när det gällde sättet att bete sig och kommunicera med andra. Detta förändrades snabbt under 1980-talet. I stället bevitnade vi framväxten av det som kallas identitetspolitik. Detta kan inte förstås som en lokal utveckling utan måste ses inom ramen för en process som tar sin början i mitten av 1970-talet och som i grunden handlar om en relativ försvagning av västekonomierna på grund av decentraliseringen av kapitalackumulering.⁶ Väst har successivt förlorat sin hegemoniska position inom världssystemet. Den relativa försvagningen på det ekonomiska planet har fått återverkningar i samhället i övrigt. Det har påverkat såväl statens finanser som mobiliteten för medel- och arbetarklass i negativ riktning. Försvagningen av Väst ledde också till ökande turbulens i vissa delar av den fattiga världen, med ökande fattigdom, interna konflikter och massmigration som följd.

För att förstå vad som händer är det viktigt att se att migrationen från fattiga länder till det fortfarande välmående Väst inträffar under en period av negativ mobilitet för arbetarklassen och delar av medelklassen. Följande modell för olika slags identitetspolitik har använts för att belysa denna förändringsprocess⁷. Det finns inte utrymme här för att till fullo

6. Jonathan Friedman, »Transnationalization, Socio-Political Disorder and Ethnification as Expressions of Declining Global Hegemony«, *International Political Science Review* 19, 3 1998, och Jonathan Friedman, »Plus ça change: On not learning from history«, *Hegemonic Declines: Past and Present*, red. Jonathan Friedman & Christopher Chase-Dunn, Boulder 2005.

7. Jonathan Friedman, *Cultural Identity and Global Process*, London 1994, s. 39.

redogöra för dynamiken i denna process, som har behandlats i tidigare forskning.⁸ Vi kan dock peka på ett antal centrala samband. Under hegemonisk expansion finns det en stark tendens för en ekonomiskt mobil population att identifiera sig med modernism och utveckling. I sådana perioder avvisas traditioner och kulturellt specifika identiteter eftersom de associeras med det man måste lämna bakom sig. Den modernistiska identiteten står i motsättning till det kulturellt fixerade men blir i stället på ett ytterst fragilt sätt beroende av framgång och framsteg, av individens upplevelse av att röra sig framåt. I perioder av hegemonisk nedgång försvagas den attraktiva kraften i modernismen. Framtiden framstår som osäker och man börjar söka efter identiteter som är mera stabila och oberoende av konstant förändring och utveckling. I dessa perioder blir kulturell identitet och kulturpolitik det centrala. Det ersätter klass och andra »progressiva« rörelser som har med transformationen av samhället som helhet att göra. Så ser sambandet ut mellan hegemonisk nedgång, som i sig är resultatet av en decentralisering av kapitalackumuleringen, och uppkomsten av identitetspolitik. Från mitten av 1970-talet och framåt har vi sett detta i form av Fjärde Världen-rörelser, ökande etnifiering av både nationalstater och deras regioner, och enklavisering av invandrare till Väst.

Figur I: Hegemoniska cykler och kulturell identitet

8. Ibid.; Friedman, »Transnationalization, Socio-Political Disorder and Ethnification...«; Jonathan Friedman, »Globalization, transnationalization and migration: ideologies and realities of global transformation«, *Worlds on the Move: Globalization, migration and cultural security*, red. Jonathan Friedman & Shalini Randeria, London 2004, s. 63–88.

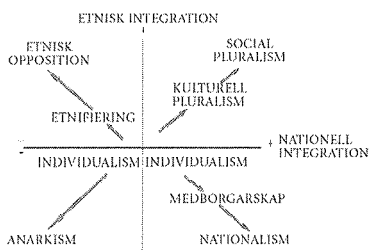
Väst befinner sig på den högra sidan av diagrammet där decentraliseringen av kapitalackumulation inom världssystemet leder till politisk-kulturell fragmentering, till en längtan efter rötter allteftersom modernismens vision om framtiden falnar, och till uppkomsten av postmodernism, det cyniska förhållningssättet, samt en återgång till traditionalism och religiösa/etniska identiteter. I de flesta europeiska länder har detta inneburit en betoning av rötter bland både den nationella befolkningen, ursprungsfolk (t.ex. samerna), och inom vissa regioner (som Skåne och Jämtland). I denna process har invandrare från olika delar av världen inrättat sig i diaspora och bevarat de ideologiska, sociala och ekonomiska banden till sina hemländer i stället för att integreras eller assimileras in i sina respektive värdländer. Det specifika mönstret kan variera från land till land men är i grunden detsamma.

En analys av integrationsprocessen, eller rättare sagt av bristen på integration, kräver att vi har en klar förståelse av den historiska kontexten och av de specifika nationella och etniska strategier som är kopplade till varandra i migrationsprocessen. I diskussionen i Sverige har man i hög grad förutsatt att migration av människor är detsamma som migration av kultur, vilket faktiskt inte är fallet. Förhållandet är helt avhängigt av det sätt på vilket människor praktiserar sin identitet i tid och rum i den speciella historiska situationen. Det finns migrantfamiljer med stark patriarkalisk auktoritet där alliansen mellan äldre män är av betydelse för reproduktionen av gruppidentitet.⁹ I studier av rurala turkiska och pakistanska familjer i England, Norge och Sverige har man pekat på att den manliga auktoritetsstrukturen blivit starkare i värdlandet och att detta inte har med kulturen i sig att göra utan i första hand med maktrelationerna.¹⁰ Att gifta bort sina barn inom den större endogama enheten i hemlandet har att göra med denna expansionsprocess, likaså en hög andel av anhöriginvandringen. Grupper där det inte finns en auktoritetsstruktur av denna typ, eller där den inte tar sig denna form av kontroll över släktskapsförhållanden, har inte utvecklats i den riktningen. De grupper som deltog i den tidigare arbetskraftsinvandringen till Västeuropa har tvärtom upplevt desintegration av sina släkter genom att de som individer intgre-

9. Pnina Werbner, *The Migration Process: Capital, Gifts, and Offerings Among British Pakistanis*, London 1990.

10. Unni Wikan, *Generous Betrayal: Politics of Culture in the New Europe*, Chicago 2002.

rades i den större nationella sfären. De gifte sig också i stor utsträckning utanför sin ursprungsgrupp. I nedgångsperioder där det inte finns några större möjligheter till ekonomisk integration och där det uppstår etniska enklav-ekonomier, ser vi, och detta är vår huvudtes, en stark tendens i riktning mot att minoritetsgrupper bevarar och slår vakt om sina gränser gentemot den främmande omvärlden. De variabla relationer som här är involverade kan förstås på följande sätt:

Figur II: Etnisk och nationell integration

I denna modell står etnisk integration i motsättning till nationell integration.¹¹ Det som finns representerat här är de olika möjligheter till integration som föreligger. I starka nationalstater är den nedre högra kvadranten statistiskt sett den vanligaste. Där nationalstaten försvagas och integrationen uteblir, blir den övre vänstra kvadranten dominerande. Den övre högra kvadranten representerar en annan lösning på problemet, nämligen formeringen av en multietnisk stat. Denna lösning kan naturligtvis finnas med i bilden från första början. Det är den strategi som finns antydd i vissa väststater, särskilt i dem som associeras med en mångkulturalistisk identitet.

I Frankrike har man försökt upprätthålla nationell integration vilket lett till ökande konflikter mellan staten och berörda invandrarzoner. Det bör dock tilläggas att det i det franska fallet skett en avintegrationsprocess i den bemärkelsen att både föräldragenerationen och den äldre generationen som tidigare haft jobb, under senare tid drabbats av ökande ar-

11. Friedman, »Globalization, transnationalization and migration...«.

betslöshet och därmed att deras position inom den nationella ekonomin försämrats.

I Sverige har den pluralistiska modellen omhulrats av den politiska och kulturella eliten medan det folkliga stödet varit betydligt svagare.¹² Det man vill införa är pluralism, dvs. en uppdelning av befolkningen i olika segment, och det görs i namn av mångkulturalism som har en mera positiv klang. Till en början hävdades det att mångkulturalismen skulle ge upphov till en ny typ av integration. Men så har det inte blivit. Tvärtom är dagens Sverige ett av de mest segregerade länderna i Europa. Enligt modellen ovan kännetecknas Sverige av en kombination av sektorerna I och II och Frankrike av sektorerna I och IV. Storbritannien liknar Sverige men har gått längre när det gäller utvecklingen mot pluralism, vilket bl.a. innebär att minoritetsgrupper blivit alltmer autonoma. Vissa av dem har t.o.m. egna legala institutioner. I denna process har North London blivit ett centrum för islamistisk utbildning.

Sektor I i modellen är ett resultat av den nuvarande europeiska statens oförmåga att integrera invandrare, inte för att den inte vill utan på grund av de förhållanden som redogjorts för ovan. Det är också betecknande att den anarkistiska ideologin bland unga uppkommer i en period där staten försvagas.

Sverige har liksom många andra europeiska länder upplevt en förändring från arbetskraftsinvandring till flyktinginvandring. Genom hela 1980- och 90-talet hade dock Sverige en mycket öppen policy, vilket har resulterat i en enormt hög nivå av invandring i förhållande till den totala befolkningen. Den aktuella siffran för första generationens invandrare är 11,5 %, vilket är högre än i USA, och anhöriginvandringen har stadigt legat på ca 30 000 per år. Barn födda utomlands utgör 11 %, födda i Sverige av föräldrar som båda är födda utomlands 29 % och av en utlandsfödd förälder 14 %.

I dag är invandrare inte spridda över landet utan är koncentrerade till storstäderna. I Malmö är 25 % av befolkningen utlandsfödd. 8 % av malmöborna är födda i Sverige men av föräldrar som båda är födda utomlands. Den totala andelen andragenerationsinvandrare är naturligtvis

12. Regeringens proposition 1997/98:16, *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik*.

mycket större men även vag i konturerna. Muslimerna utgör ca 20 % av Malmös befolkning.¹³ Detta innebär att det under senare decennier skett en genomgripande förändring av befolkningens sammansättning. Man behöver inte hemfalla åt kulturalism och rasialisering när man konstaterar detta. Frågan är hur den demografiska migrationen förhåller sig till praktiserandet av identitet. Denna aspekt av problemet har i »debatten« systematiskt ignorerats, något som tyder på att man sätter likhetstecken mellan dessa båda företeelser. I modellen ovan är den totala population som faktiskt invandrar inte med nödvändighet den viktigaste faktorn. Där det sker snabb integration reduceras skillnaderna, i första hand för att de hänvisas till den privata sfären men också på grund av att de helt enkelt mister sin betydelse för den sociala interaktionen. När det sker en massiv invandring under kort tid av grupper med mycket speciella värderingar och kulturellt specifika handlingsmönster kan detta uppfattas som ett hot av värdbefolkningen. Men detta är primärt en fråga om integration. När denna uteblir framstår ursprungskulturen som viktig för den egna säkerheten och tryggheten och den kan t.o.m. förstärkas som en separat identitet. Uppkomsten av fundamentalistiska rörelser i Västeuropa, med eller utan kopplingar till terrorism, har skett inom grupper som tidigare var mer sekulariserade.¹⁴

Den uteblivna integrationen får också en rad andra konsekvenser, vilket dokumenterats i flera länder. Det sker ökande bostadssegregation, ekonomisk marginalisering och enklavisering, vilket skapar grogrund för svartarbete, illegala ekonomiska aktiviteter, gängbildning och en våldspräglad kultur. Ghettoisering är den term man brukar använda för denna typ av utveckling. Så ser det ut i stora delar av det segregerade Sverige.

Politiseringen av den kulturella identiteten är i dag aggressiv, inte minst bland de unga. Utifrån ett globalt perspektiv är det lätt att förstå varför det i första hand är den islamiska identiteten som växt sig starkast i Sverige. De muslimska grupperna är bland de största och de som är

13. Malmö stads statistik sådan den återges på www.malmo.se/faktaommalmo/politik/statistik, rubrik 02. Utländsk bakgrund. Enligt olika beräkningar finns det mellan 40 000 och 45 000 muslimer i Malmö, se t.ex. <http://poparao.tripod.com/verksamhet.htm>.

14. Bassam Tibi, *The Challenge of Fundamentalism: Political Islam and the new world disorder*, Berkeley 2002; Farhad Khosrokhavar, *Les nouveaux martyrs d'Allah*, Paris 2004.

mest internt integrerade/enklaviserade (se fig. 2), något som skapar goda förutsättningar för fortsatt mobilisering. Vi noterar här att etnicitet inte behöver vara den enda formen av självidentifiering, men den tenderar onekligen att bli av överordnad betydelse bland många muslimska invandrare. En viktig drivkraft i den muslimska fundamentalismen är den globala spricka, reell eller imaginär, som uppstått mellan Väst och islam. Den kan historiskt föras tillbaka till den muslimska världens nedgång och det kristna Västerlandets uppgång, en process som nådde sin kulmen med Osmanska rikets fall och den självvalda sekularisering som ägde rum i det moderna Turkiet. För en tid var Väst vinnaren och Mellanöstern den klara förloraren. I dagens situation där Väst är märkbart försvagat, har en ny diskurs dykt upp. Buruma och Margalit refererar till den som *occidentalism*. Den har, menar de, sina rötter i Väst självt och representerar en anti-modern diskurs, fjärran från den modernistiska.¹⁵ Väst har inte bara försvagats utan har också tappat sitt självförtroende och sin framtidstro. Muslimska invandrargrupper i Väst har inte kunnat undgå att influeras av denna omsvängning i den västerländska självförståelsen, utöver den reella försvagningen, och den har blivit en viktig inspirationskälla för motståndet mot västerländska värden och västerländsk identitet. Det håller inte att påstå att islamiseringen enbart är en reaktion på dåligt bemötande från europeiska stater och t.ex. skinheads sida.

Transformationen av eliter och nationalstatens upplösning

Mångkulturalismen är i Sverige en dubbel process. Den är, som ovan nämnts, dels ett resultat av marginalisering och fragmentering men dessutom innefattar den formeringen av en elit som verkar för förändringen av Sverige i riktning mot ett pluralt samhälle. Den transformation som politikerklassen genomgått under senare tid innebär att den i ökande utsträckning identifierar sig själv som kosmopolitisk och mångkulturell och som i själva sin essens demokratisk. Samtidigt sker en fragmentering av allmänheten i en mängd olika etniciteter, däribland den svenska. Vi

15. Ian Buruma & Avishai Margalit, *Occidentalism: A short history of anti-Westernism*, London 2004.

drar oss till minnes att en tidigare integrationsminister på frågan om han betraktade sig själv som svensk, med emfas svarade: »nej absolut inte«. ¹⁶

Den i sammanhanget mycket centrala regeringspropositionen 1997/98 inleds med följande ord, och här ser vi omdefinieringen av det svenska till en etnisk kategori som ett viktigt steg i vad som förefaller vara den åsyftade förändringen av Sverige:

Vidare utgår regeringen från att en persons etniska bakgrund eller etniska tillhörighet kan vara svensk likaväl som t.ex. samisk, finsk, kurdisk, muslimsk, etc. ¹⁷

Detta åtföljs av ett allmänt uttalande i samma stil men där definitionen av Sverige som ett pluralt samhälle blir tydligare:

Utgångspunkter för en ny politik [...] Regeringens bedömning: Samhällets etniska och kulturella mångfald bör tas som utgångspunkt för den generella politikens utformning och genomförande på alla samhällsområden och nivåer. ¹⁸

Denna formulering antyder en fullständig omstrukturering av den svenska politiken.

Som process handlar integration om hur skilda delar kan förenas i en större helhet. ¹⁹

Här ligger associationerna till Furnivall och plantagesamhället nära.

Det mest extrema uttalandet i propositionen är det som rör svensk historia som grund för den gemensamma nationella identiteten.

Ett lands historia fungerar ofta som en förenande länk mellan människor. Eftersom en stor grupp människor har sitt ursprung i ett annat land saknar den svenska befolkningen en gemensam historia. Den samtida tillhörigheten i Sverige och uppslutningen kring samhällets grundläggande värderingar har därför större betydelse för integrationen än ett gemensamt historiskt ursprung. ²⁰

16. Lars Engqvist i *Mosaik*, SVT 21.4 1998.

17. Regeringens proposition 1997/98:16.

18. *Ibid.*

19. *Ibid.*

20. *Ibid.*

Här deklarerar klart att svenskarna inte längre har någon gemensam historia och att integrationen i stället måste baseras på »uppslutningen kring samhällets grundläggande värderingar«. Det finns dock en ambivalens på den punkten (se nedan) eftersom gemensamma värderingar utgjort grunden för tidigare perioders assimilationspolitik. I detta speciella sammanhang är det klart, även om det inte sägs explicit, att man menar att de gemensamma värderingarna på intet sätt kolliderar med invandrargrupperns mera kulturspecifika. För att »de grundläggande värderingarna« skall vara helt neutrala måste man hävda att det egentligen inte finns några kulturella skillnader. Man har dock inte kommit längre i formuleringen av de gemensamma värderingarna än till »alla människors lika värde«.

Det finns ingen för svenskarna gemensam historia eftersom det i dagens Sverige samlats människor från jordens alla hörn. De har sina olika historier inom det svenska territoriet och detta förhållande har resulterat i en mångfald av skillnader, inklusive den svenska. Här förknippas historia med olika folkgrupperns specifika ursprung, medan den hävdvunna bilden snarast är att nationell historia har med territoriet att göra och inte med etnicitet. Den transformation som här målas upp innebär en etnifiering av befolkningen inom det svenska territoriet. Propositionen som helhet är full av logiska motsättningar. Skillnaderna måste bevaras – annars är det ju ingen mångfald – samtidigt som individens eget val framhävs. Den övergripande bilden sammanfaller dock i betydligt högre grad med den klassiska definitionen av ett pluralt samhälle (dvs. plantagesamhälle) än med någonting vi kan hitta i USA. Där handlar toleransen enbart om individer och diskrimineringen är en fråga om individens bakgrund. Frågan gäller inte hur man skall kunna integrera olika kulturellt definierade grupper. I USA är historia fortfarande lika med landets historia och befolkningen definieras fortfarande som det amerikanska folket. Att vara amerikan innebär att göra vissa explicita mål och värderingar till sina, vilket brukar sammanfattas som *the American way*. Detta har framstått som påfallande tunt i jämförelse med bilden av nationalitet i Europa men det handlar ändå om att invandrare självfallet måste rikta sin lojalitet mot sitt nya hemland och vara villiga att bli en del av värdlandet. Så förhåller det sig inte i Sverige. Den ideologiska kärnan i regeringspropositionen ovan är faktiskt märkligt rasialistisk – i antagandet att historia

tillhör olika folkgrupper och inte, vilket vi menar, i första hand det statligt definierade territoriet.

Den mångkulturalistiska diskursen inom akademien är genomsyrad av uppfattningar av denna typ. Föreståndaren för det policy-orienterade CEIFO, Centrum för forskning om internationell migration och etniska relationer vid Stockholms universitet, deklarerade i en kommentar till den lika pluralistiskt orienterade *Parekh Report: The Future of Multi-Ethnic Britain* (London 2000).

Diversity is linked with immigration. If immigration is stopped, diversity is jeopardized. Policy-makers should reassess immigration policy. Diversity should not be seen as a means to handle what is perceived as »problematic« immigration. Rather, immigration needs to be seen as the positive means to achieve the goal of diversity. All Western countries have ageing populations. If welfare systems are to be maintained immigration of labour power will soon become an economic demographic necessity.²¹

Det underliggande antagandet i denna argumentation är att migration i dess demografiska betydelse nödvändigtvis innebär migration av kulturer och är ett sätt att skapa ett mångkulturellt samhälle. Detta kan ju endast uppnås om kulturella skillnader upprätthålls över tid – en mycket essentialistisk syn på förhållandet mellan kultur och folk. Ännu märkligare är att mångkulturalismen framställs som en målsättning. Vad det betyder är att om folk inte behövde lämna sina hemländer skulle det orsaka katastrof för det potentiella värdlandet. I och för sig är denna målsättning en gammal kolonial lösning på behovet av importerad arbetskraft. Men här tycks det i stället vara Sveriges behov av mångfald som gäller. Det sägs ingenting om de massiva folkförflyttningarna, den extrema fattigdomen och inbördeskrigen som utgör avgörande drivkrafter i emigrationen. Att föra in dessa förhållanden i bilden skulle naturligtvis skada själva hyllandet av mångfalden som en nödvändighet *för oss*.

Inom det mångetniska projektet, styrt uppifrån, ersätter staten *demos* med en mångfald av folk, utan några betänkligheter när det gäller det demokratiska underskott som här skapas. Problemet med representa-

21. Charles Westin, »A view from Continental Europe«, Review symposium on Report on the Future of Multiethnic Britain, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 26, nr. 4, 2000 s. 719–738. Citat s. 734.

tiviteten har i stället fått sitt uttryck i ett integrationsministerium vars ansvarsområde sägs vara att integrera alla olika etniciteter, inklusive den svenska, in i den statliga ordningen. Territoriets sociala och kulturella enhet omdefinieras som de förhållanden man nu vill etablera mellan de separata grupperna. Det finns inget gemensamt förflutet, inget gemensamt språk och ingen gemensam kultur. Den befolkning staten härskar över definieras i termer av fragment och det är endast via staten som någon enhet kan uppnås.

I det nya samhället ges staten en viktig roll som balanserande kraft i spänningen mellan »svenskar« och »invandrare«. Den mångkulturalistiska politiken, som bland annat innebär att med skattemedel stödja den existerande »mångfalden«, befäster segregation och utanförskap. Staten blir mer eller mindre beroende av att befolkningen verkligen är splittrad, att det både finns etniska enklaver och främlingsfientlighet – därav den till synes så motsägelsefulla kombinationen av statlig integrationspolitik och etnisk segregation.²²

Strukturell diskriminering och övergången till etnisk pluralism

Den senare tidens utveckling har tydligare klaggjort förändringsprocessens natur. I den ovan nämnda propositionen kunde man snarast ana den. Det har uppstått ett nätverk av mångkulturalistiska akademiker, av vilka många själva är invandrare, som producerat publikationer och diskurser som nära anknyter till den statliga policyn. Det har gjorts statliga utredningar rörande den politiska makten under många år. Under den senaste tiden har perspektivet vidgats till att omfatta maktfördelning och eventuell diskriminering i förhållande till etnicitet. Den integrationspolitiska maktutredningen leddes till en början av en svensk statsvetare, Anders Westholm, med tidigare erfarenhet av maktstudier. Ett antal forskare med icke-svensk bakgrund var också involverade. Under ledning av sociologen Masoud Kamali lämnade de dock under publika former

22. Kajsa Ekholm Friedman, »Från nationalstat till mångkulturalism: om förändring av Sverige runt tusenårskiftet«, *Den svenska framgångssagan?*, red. Kurt Almqvist & Kay Glans, Stockholm 2001.

utredningen med argumentet att projektet var felinriktat och att det leddes av inkompetenta personer med ett diskriminerande förhållningssätt gentemot dem själva. De menade att de i sin egenskap av invandrare och invandrarforskare var mera kvalificerade när det gällde detta problemområde, vilket nu kom att definieras som »strukturell diskriminering« eller »strukturell rasism«.²³

Resultatet av dessa forskares protest blev att integrationsminister Mona Sahlin beslöt sig för att byta ut Anders Westholm mot Masoud Kamali.²⁴ Kamali har gjort snabb karriär inom universitetssystemet och blivit professor vid en mindre högskola. Huruvida detta är ett fall av strukturell diskriminering av positiv natur har ännu inte diskuterats. Att han har blivit ordförande för en statlig utredning kan lätt tolkas som uttryck för en statlig strategi. Kamali själv hävdar att strukturell diskriminering, eller rasism, är inbyggd i själva organisationen av det svenska samhället. Samhällsinstitutionerna är kulturellt specifika och utgör därför ett hinder för invandrarnas integration. Han refererar i detta sammanhang till Linnés klassifikationer och till den öppna rasialiseringen runt förra sekelskiftet. Den strukturella rasismen i Sverige förmodas alltså ha mycket djupa rötter.²⁵

Rasialiseringen, som egentligen inte är detsamma som rasism, var självfallet en komponent i det europeiska samhällets ideologi under stora delar av 1800- och 1900-talen, men huruvida den verkliga var strukturell eller inte, dvs. om den genomsyrade den dagliga verksamheten vid de samhälleliga institutionerna, diskuteras inte. Det bara förmodas att det var så.

Vi ger här ett exempel på Kamalis sätt att resonera. I en text refererar han till radioprogrammet *Ring P1* och mera precist till sändningen den 22 november 2001 där en lyssnare vid namn Jonas Dahlgren ringde in

23. Paulina de los Reyes & Masoud Kamali, »Vi hoppar av Sahlins utredning«, *Dagens Nyheter* 6.4 2003, debattartikel av Paulina de los Reyes, docent i ekonomisk historia, Arbetslivsinstitutet och Masoud Kamali, Centrum för multietnisk forskning, Uppsala universitet, professor vid Mitthögskolan.

24. En utmärkt sammanfattning av dessa händelser finns i Shirin Ahlbäck Öberg, »Fri forskning i kollision med regeringens ideologiproduktion«, *Axess*, nr 4, 2004, se www.axess.se/svenska/2004/04/frizon.php.

25. Masoud Kamali, »Ett europeiskt dilemma: Strukturell/institutionell diskriminering«, *Bortom vi och dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*, red. Paulina de los Reyes & Masoud Kamali, SOU 2005:41, s. 29–70.

för att uttrycka sin åsikt om det danska valet som Kamali själv uppfattade som helt genomsyrat av främlingsfientlighet och rasism. Han återger en passage från dialogen mellan denne och programledaren, Nina Glans. Översättningen till engelska är Kamalis:

Jonas Dahlgren: I agree with Kent Andersson, we cannot pamper [dala med] the immigrant question. You want to come here, you must one: get a job and not live on social welfare, and two: adjust yourself completely to the values and traditions of the new society.

Reporter Nina Glans: Jonas, I know that you are yourself an immigrant.

Jonas Dahlgren: Yes, I myself come from Iran, when I came here, I tried to adjust myself to the Swedish society, learned the language and yes, simply, adjust myself completely to the Swedish values and traditions. I have changed my name and after that I have never had any problem to get job, I get good response from everybody, an apartment and so, I get scared when I hear that the man what is his name, the man from abroad [an immigrant], who said that they are going to take over the Swedish society little by little; he misunderstood the thing with adjusting to the Swedish values and traditions.

Reporter Nina Glans: Have you ever thought to return to Iran?

Jonas Dahlgren: Sometimes but I do not like the... that they [Iranian government] oppress women, accept just a religion, and what is the name yes, fanaticism.

Reporter Nina Glans: You have become completely Swedish, is it possible for everybody to become like you?

Jonas Dahlgren: May be not but it is impossible to make Turks of all Swedes.

Reporter Nina Glans: Apparently, you did yours to show that all immigrants can become completely Swedes.²⁶

26. Citerat ur Masoud Kamali, »Structural Racism: The role of the Swedish educational system, media and authorities«, paper prepared for *Symposium on Structural Discrimination*, 7/12 2001, Stockholm 2001, s. 11. Se även Kamali, »Ett europeiskt dilemma«, samt *Utbildningens dilemma. Demokratiska ideal och andrafierande praxis*, red. Lena Sawyer & Masoud Kamali, SOU 2006:40.

Kamali kommenterar på följande sätt:

The example shows how discriminatory ideas about immigrants that are a part of the Swedish society's discursive structure can be reinforced by immigrants. This is not only an isolated example, but an inseparable part of the Swedish media culture and structure. Using immigrants and immigrant organizations in order to preserve the racist power structure in society is an integrative part of the Swedish structural/institutional racism.²⁷

Vad man nu än tror om en speciell persons försök att anpassa sig till sitt värdsamhälle, och detta är ju ett välkänt ämne inom assimilationslitteraturen, så är antagandet här, utan något som helst försök till analys, att denne iranier som försöker bli svensk helt enkelt är ett direkt uttryck för »den svenska strukturella/institutionella rasismen«.

Kamali hävdar också att reaktionen på »hedersmord« inom vissa familjer från Mellanöstern är rasistisk i det att det antas att alla kurder och palestinier betar sig på det sättet. Han kommer med en klar varning mot dem som vågar diskutera fenomenet.

Anser du att traditioner som försvarar mannens, släktens, rätt att kontrollera kvinnans sexualitet ska stödjas av svenska myndigheter och svensk lagstiftning? Traditioner där familjens heder är kopplad till kvinnans mödomshinna?

– Det är det värsta jag vet, den sortens frågor, svarar han. Och dina frågor till mig visar bara att du har djupa fördomar. Problemet finns ju i alla länder. Du menar att det bara gäller invandrare, eller hur? Vi kan inte blunda för att svenska män mördar sina kvinnor för sin manlighets skull. Svenska kvinnor kan mördas i Sverige av sina män för att de har sex med andra män. Det kan även socialtjänsten i Norrland intyga. Det finns ingen speciell hederskultur men våld existerar.

Det är en myt som vittnar om djupa fördomar, kanske rasism. Att påstå att någon speciell hederskultur existerar. Det är gammalmodiga och förlegade teorier som framstående forskare i både USA och England tar avstånd ifrån, enligt Masoud Kamali.²⁸

27. Kamali, »Structural Racism«, s. 11.

28. Masoud Kamali, »Det finns ingen speciell hederskultur«, intervju i Paraplyprojektet, på www.paraplyprojektet.se/templates/PP_Article____5278.asp.

Yttrandet stämmer dock inte alls med internationell forskning rörande detta fenomen. Det finns inga »framstående forskare« i USA och England som hävdar att det inte finns någon »hederskultur« och att denna uppfattning skulle ha med fördomar och rasism att göra. Ingen påstår att alla medlemmar av en viss folkgrupp ägnar sig åt »hedersmord« men det finns ingen som på allvar förnekar att fenomenet existerar och är knutet till en viss typ av familjestruktur.

En antropologkollega av kurdiskt ursprung, numera bosatt i Paris, reagerade med cynisk uppgivenhet på mordet på Fadime. Han tog fram en bunt papper och pekade på dokumentationen och siffrorna för »hedersmord« i olika länder i Mellanöstern. Till skillnad från Kamali försökte han inte alls förneka att fenomenet existerar.²⁹

Kamali vill i stället tala om den rumsliga segregationen i de svenska storstäderna, och detta utan att bemöda sig om att diskutera mekanismerna i denna segregation. Den uppstod intressant nog under den period då staten etablerade sitt mångkulturalistiska projekt. För Kamali blir slutsatsen att svensk rasism är liktydig med att vara svensk och att göra saker på svenskt vis. Detta är i sig diskriminerande. Det är naturligtvis sant att samhällsinstitutioner är kulturellt specifika och att detta innebär att det existerar ett visst mått av diskriminering mot dem som inte »passar in«. Detta förhållande brukar användas som argument för assimilering. Det gäller ju även för den inhemska befolkningen som skolas in i systemet. Den motsatta lösningen, den Kamali för fram, är att man bör försöka frigöra det mångetniska samhället från det kulturellt specifika som byggts in i utvecklingen av det svenska samhället. Men samhällsinstitutioner är alltid, och har alltid varit, kulturspecifika, även de som inrättats i imperier och kolonialsamhällen.

I ett »green paper«, färdigställt för EU-kommissionen 2000, om den parlamentariska demokratins framtid, sägs det att *demos*, folket, bör föras ut ur bilden och ersättas av enskilda organisationer, företag och speciella intressegrupper, t.ex. etniska organisationer som huvudaktörer i en mer »organisk demokrati«.³⁰ Denna politiska modell för pluralism överensstämmer med den som antyds i Kamalis texter.

29. Personlig kommunikation med Hosham Dawod, École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris 2003.

30. Tom Burns et al., »The future of parliamentary democracy: Tradition and challenge

Under de senaste åren har anti-diskriminering blivit en institution som givits en alltmer elaborerad byråkratisk struktur. Det inrättades 2003 ett Centrum mot rasism, på förslag från regeringen och finansierat med skattemedel, som under 2005 drog på sig kritik bl.a. för att ha spenderat stora summor på dyra hotell i Stockholm, inte endast för övernattningar utan även för arbetsmöten som mycket väl hade kunnat hållas i de egna lokalerna.³¹ Det som utlöste kritiken var dock ett uppseendeväckande angrepp på en nyintroducerad glass med namnet »Nogger black«. I reklamen stod det *Nogger + Black = sant*, vilket Centrum mot rasism menade hade en rasistisk innebörd. Ordet Nogger står för en typ av glass inom GB-koncernen och black syftar på att smaken är lakrits. Av allt att döma associerade organisationen till »neger« eller rent av »nigger« och till »svart«, vilket var tillräckligt för att försöka gå till storms mot glassen. Centrum mot Rasism fick under några dagar ett visst stöd från media. Man intervjuade svarta invandrare av vilka några höll med om, när de reflekterade över saken, att de upplevde det som diskriminerande.³²

Etnologen Karl-Olov Arnstberg har i en bok om svensk kultur för första gången tagit upp begreppet »politisk korrekthet« på ett seriöst sätt. Bland hans fall finns utgivaren av *Blå-Gula Frågor*, en tidskrift som försökt ta upp frågor rörande invandringen och invandringpolitiken. Den har fördömts och tigits ihjäl med argumentet att den står för högerextremism. Arnstberg menar att denna klassificering av tidskriften är ett typiskt fall där den politiskt korrekta politiken ersätter saklig argumentering.³³ Arnstberg har själv haft erfarenhet av politisk korrekthet i samband med sin bok om förhållandet mellan romer och den svenska staten och samhället. Trots att den bild han presenterade var baserad på informanternas utsagor, attackerades han och beskylldes av olika organisationer och individer för att vara rasist.³⁴

Till de mera tankeväckande inslagen i boken hör romers egna uttalan-

in European governance», Green paper prepared for the Conference of the European Union Speakers of Parliament, European Commission, Secretariat General: European governance team, Bryssel 2000.

31. Se t.ex. Jesper Falkheimer, »Centrum mot rasism är som 'Bagdad-Bob'«, *Expressen* 18.8 2005. Värt att notera är att Falkheimer inte är journalist utan medie- och kommunikationsforskare vid Lunds universitet.

32. Se »Rasism och GB Glass«, www.centrummotrasism.nu/Default.aspx?id=1218.

33. Karl-Olov Arnstberg, *Typiskt svenskt: 8 essäer om det nutida Sverige*, Stockholm 2005.

34. *Ibid.*, s. 10.

den om synen på förhållandet till Sverige och svenskarna. Här framstår landet och dess befolkning som jaktmark och svenskarna som orena och därmed av lägre status.³⁵ Om det existerar en svensk diskriminering av minoriteter, måste vi ju inse att detta förekommer från båda parter. Rasism, eller främlingsfientlighet, är inte en svensk företeelse som diskrimineringsbyråerna försöker hävda.

Mångkulturår: Mot det plurala samhället

2006 är utsett till mångkulturår. Den mångkulturalistiska politiken har dock bedrivits under ganska lång tid, i form av olika projekt som syftar till att förändra svenskarnas mentalitet i denna riktning. Bland de olika temata återfinns den strukturella diskrimineringen, som inte redovisas med hjälp av några empiriska undersökningar utan enbart med en viss korrelation: det faktum att invandrare, i första hand av utomeuropeiskt ursprung, är marginaliserade när det gäller både arbetsmarknad och högre positioner i samhället, och det faktum att det svenska samhället är kulturellt svenskt. Det senare betraktas som exkluderande eftersom det är specifikt och det specifika underförstått exkluderar det annorlunda. Det pågår för närvarande en kampanj mot detta specifika, inte bara inom diskrimineringspolitikens område utan betydligt mera generellt mot de alternativa förklaringsmodeller som används för att beskriva den sociala verkligheten.

Vissa läroböcker har kritiserats för att »spä på fördomarna« mot invandrare. De exempel som tagits upp i media borde svårligen kunna uppfattas som nidbilder. Ett av dem är att det i vissa invandragrupper finns en patriarkalisk maktstruktur. Ett annat, säkert mycket känsligare, är att unga invandrare attackerar och rånar svenska pojkar. Man försöker i texten förklara beteendet med att invandrarkillarna hamnat i utanförskap och känner sig förfördelade men det lyfts ändå fram som ett allvarligt problem i dagens svenska samhälle och något som borde diskuteras i den svenska skolan. Att överhuvudtaget ta upp problemen identifieras som rasism. Därigenom gör man det omöjligt att beskriva och diskutera den verklighet vi lever i.³⁶

35. Karl-Olov Arnstberg, *Svenskar och zigenare. En etnologisk studie av samspelet över en kulturell gräns*, Stockholm 1998, s. 114.

36. Se bl.a. Arnstberg, *Typiskt svenskt*. För en aktuell diskussion om svenska läroböcker, se

Man föreställer sig att allt kommer att bli bra om bara folk omskolas till en mångkulturalistisk ideologi. Ingen kritisk diskussion kan tillåtas och en antydning om att det skulle vara något fundamentalt fel på idén om mångkulturalismen kan inte passera som alternativ uppfattning. Det innebär nämligen ett förnekande av Sanningen, inte bara vilken sanning som helst utan den moraliskt rätta Sanningen. Kritiska uttalanden identifieras som onda och sugs in i den onskans malström som utmynnar i nationalism, rasism och nazism. Vi rör oss inom ett kommunikativt fält som snedvridits och där vissa uttalanden omedelbart, utan minsta reflektion, klassificeras som farliga. Därigenom blir också detta fält laddat med rädsla och varje försök till debatt kan mycket lätt utlösa hysteriska reaktioner och tas som uttryck för extremism. I den andan har en nyligen publicerad rapport om samband mellan vissa typer av kriminalitet och etniskt ursprung³⁷, bedömts som farlig. Att det skulle finnas någon sådan korrelation förnekas med stor emfas. Man tar avstånd från rapporten. Den kanske inte är öppet rasistisk, säger man, men den kan tolkas i rasistisk riktning och spä på folks fördomar. Liknande resultat har dock publicerats från både USA och övriga Västeuropa³⁸, och det blir nog därför inte helt lätt att förvisa denna typ av information från anständighetens arena. Det observerade mönstret har förklarats på olika sätt men det är verkligen inte vanligt att informationen som sådan upplevs som farlig, eller t.o.m. omoralisk.

I Landskrona återlämnade omkring 60 av de kommunanställda årets julkapp 2005 som bestod av en mångkulturell kokbok. En sådan stod uppenbarligen inte på deras önskelista. Tanken bakom presenten var att hylla det kommande mångkulturåret genom att förse de anställda med recept från hela världen. Detta skulle vara en återspeglning av den mång-etniska sammansättningen på kommunens nuvarande befolkning. Kommundirektören Sergio Garay tolkade situationen som att de anställda

t.ex. Björn Malmström, »Elever kritiska till skolböcker« och »Mp kräver utökad granskning av läromedel«, *Svenska Dagbladet* 10.1 2006. Se även Jonathan Friedman, *PC Worlds. An anthropology of political correctness*, under utgivning 2006.

37. *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet*, rapport 2005:17, BRÅ, Stockholm 2005.

38. Se t.ex. *Minorities, Migrants, and Crime. Diversity and similarity across Europe and the United States*, red. Ineke Haen Marshall, Thousand Oaks, CA 1997 och *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives*, red. Michael Tonry, Chicago 1997.

tyckte att presenten inte var nog dyr, men menade också att det kunde finnas sådana som var negativt inställda till andra kulturer.³⁹

Detta ska vi gå till botten med. Det är oerhört angeläget att våra anställda delar de moralbegrepp som kommunen står för. Vi vill tydliggöra att den värdegrund som finns om hur vi ser på våra medmänniskor måste vara vägledande i alla medarbetares arbete, säger han. – Kommunen är multi-etnisk och det får inte finnas någon som i sitt arbete i kommunens tjänst agerar mot de lagar och det regelverk som finns när det gäller exempelvis diskriminering.⁴⁰

På en fråga om huruvida detta inte innebar en otillbörlig intervention i de anställdas privatliv, svarade han, nej, absolut inte, men tillade att anställda med en sådan attityd inte kunde accepteras och att man kanske var tvungen att utbilda personalen i det rätta tänkandet:

Om man har en negativ syn på invandrare men klarar ut att hålla den utanför sitt arbete är det ok. Klarar man inte det är det tveksamt om medarbetaren ska vara kvar i kommunal tjänst, tycker Sergio Garay. För att få en bättre överblick över hur medarbetares syn på just moraliska och värdegrundsfrågor är ska man under två år genomföra en omfattande utbildning. – Vi börjar med cheferna och kommer sedan att låta hela personalen efter hand få klart för sig hur kommunen vill att man ska agera i dessa frågor, säger Sergio Garay. – Landskrona kommun ska vara ett gott föredöme och visa tolerans och förståelse för andra kulturer. Detta synsätt ska också de anställda ha, menar han.⁴¹

Argumentet från vår sida är att mångkulturalismen är ett statligt projekt, som syftar till att transformera nationalstaten i riktning mot ett etniskt pluralt samhälle.⁴² Det kan från ett visst perspektiv se ut som att man bara försöker skapa tolerans så att människor med olika ursprung kan leva tillsammans. Det är dock baserat på ett antagande om essentiella skillnader och den lösning som antyds är en konstruktion av den svenska

39. Lars Möller, »Julklapp ratad – kommundirektören ilsken«, *Helsingborgs Dagblad* 13.1 2006.

40. Ibid.

41. Ibid.

42. Vi baserar denna syn bl.a. på resultat från vårt forskningsprojekt »Migration, multiculturalism and the fate of the nation state«, finansierat av the Guggenheim Foundation, 1994–96.

staten som nära sammanfaller med den imperieorganisation som det habsburgska väldet och Osmanska riket representerade. I båda dessa fall var den statsbärande klassen själv utländsk samtidigt som den utgjorde en kosmopolitisk elit. Aristokratin i dessa riken var strikt endogam och befann sig på nivån ovanför de olika småstater och nationaliteter som ingick i dem. Det finns en uppenbar logik i denna utveckling. Därför är det inte så förvånansvärt att Carl Bildt i sin bok om de egna erfarenheterna från Balkan framhåller det habsburgska väldet som den ideala lösningen för det Europa som fortfarande karakteriseras av nationalstater.⁴³ Den absolutistiska staten var uppbyggd på samma sätt. Denna typ av stat kan framstå som bättre anpassad till en mångetnisk situation. Det har under senare år publicerats en rad arbeten där det argumenteras såväl för som emot imperier. Det är faktiskt många som menar att Osmanska riket var en bättre styrelseform än den moderna västeuropeiska nationalstaten.

Det vi presenterat ovan kan se ut som enbart en samling korrelationer. Vi menar dock att det finns en klar logik i detta skeende. Politiska makt-havare beslutar att samhället på grund av massinvandring från världens olika hörn inte längre kan betraktas, och behandlas, som en enhetlig kulturell och historisk enhet och att en ny form av integration därför måste urskiljas. Enligt denna skall alla etniska grupper som definierats av staten, inklusive »etniska« svenskar, integreras i någonting nytt. Detta innebär att det nationella i nationen skall ersättas, eller har ersatts, av kulturell pluralism under en ny typ av stater. Även om detta inte alla gånger deklarerats helt öppet är det svårt att bortse från det implicita budskapet. Uttalanden och påståenden av Westin och Kamali, som båda innehar nyckelpositioner inom detta område, är baserade på samma logik. Skillnader måste importeras till Sverige och upprätthållas där. Argumentet när det gäller strukturell diskriminering/rasism förstärker samma logik. Landets huvudsakliga problem gäller inte individuell eller kollektiv rasism utan det faktum att samhällsinstitutioner alltid är av kulturell karaktär vilket naturligtvis gynnar den »infödda« befolkningen. Argumentet för imperier i dagens diskussion är här följdriktigt, ur åtminstone en mycket central synvinkel. Om vi måste transformera nationalstaten i riktning mot ett pluralt samhälle är det naturligtvis viktigt att staten är neutral i förhållan-

43. Carl Bildt, *Uppdrag Europa*, Stockholm 2003.

de till de kulturellt präglade befolkningsgrupper över vilka den härskar. Detta är logiken i det koloniala styre som diskuteras av Furnivall ovan.

Vi har här hävdad att framväxten av en ny politisk klass och den mångkulturalistiska politiken är delar av samma logik och att denna handlar om en genomgripande transformation av samhället. Det upplevda behovet av att implementera den på alla olika nivåer och att omskola hela det svenska »folket« är ett tydligt tecken på denna transformation. George Orwell skulle säkert ha haft någonting att säga om detta.

Summary

Sweden: From nation state to plural society

The purpose of this paper is to explore the contradictory logics of multiculturalism as well as its relation to reconfigurations of elites and their discourses. It links what is currently referred to as globalization to the emergence of new elites and new polarizations, and it contrasts the realities of identification "in the street« with the official discourses of media and cultural and political elites. Using a comparative perspective it attempts to situate the Swedish situation within a larger space of variation to be found in Europe and the United States. The focus is on developments in Sweden seen against a comparative background, but also on the particular historical trajectory on this country within the world system.

Referenser

- Arnstberg, Karl-Olov, *Svenskar och zigenare. En etnologisk studie av samspelet över en kulturell gräns*, Carlssons, Stockholm 1998
- Arnstberg, Karl-Olov, *Typiskt svenskt: 8 essäer om det nutida Sverige*, Carlssons, Stockholm 2005
- Bildt, Carl, *Uppdrag Europa*, Norstedts, Stockholm 2003
- Bourne, Randolph, »Transnational America«, *Atlantic Monthly*, nr 118, 1916, s. 86–97
- Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet*, rapport 2005:17, BRÅ, Stockholm 2005

- Burns, Tom, Jaeger, Carlo, Liberatore, Angelo, Meny, Yves & Nanz, Patrizia, »The future of parliamentary democracy: Tradition and challenge in European governance«, Green paper prepared for the Conference of the European Union Speakers of Parliament. European Commission, Secretariat General: European governance team, Brussels 9 november, Bryssel 2000
- Buruma, Ian & Margalit, Avishai, *Occidentalism: A short history of anti-Westernism*, Atlantic Books, London 2004
- Dawod, Hosham, EHESS, Paris, personlig kommunikation 2003
- Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives*, red. Michael Tonry, University of Chicago Press, Chicago 1997
- Friedman, Jonathan, *Cultural Identity and Global Process*, Sage (TCS), London 1994
- Friedman, Jonathan, »Globalization, transnationalization and migration: ideologies and realities of global transformation«, *Worlds on the Move: Globalization, migration and cultural security*, red. Jonathan Friedman & Shalini Randeria, Tauris, London 2004, s. 63–88
- Friedman, Jonathan, *PC Worlds. An anthropology of political correctness*, under utgivning 2006
- Friedman, Jonathan, »Plus ça change: On not learning from history«, *Hegemonic Declines: Past and Present*, red. Jonathan Friedman & Christopher Chase-Dunn, Boulder 2005
- Friedman, Jonathan, »Transnationalization, Socio-Political Disorder and Ethnification as Expressions of Declining Global Hegemony«, *International Political Science Review* 19, 3 1998
- Friedman, Kajsa Ekholm, »Från nationalstat till mångkulturalism: om förändring av Sverige runt tusenårsskiftet«, *Den svenska framgångssagan?*, red. Kurt Almqvist & Kay Glans, Fischer & co., Stockholm 2001
- Furnivall, John S. and Institute of Pacific Relations, *Colonial policy and practice; a comparative study of Burma and Netherlands India*, issued in co-operation with the International Secretariat, Institute of Pacific Relations, Cambridge University Press, Cambridge 1948
- Kallen, Horace M., *Culture and democracy in the United States*, Boni and Liveright, New York 1924
- Kamali, Masoud, »Det finns ingen speciell hederskultur«, intervju i Paraplyprojektet, www.paraplyprojektet.se/templates/PP_Article___5278.asp
- Kamali, Masoud, »Ett europeiskt dilemma: Strukturell/institutionell diskriminering«, *Bortom vi och dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och struktur*

- turell diskriminering*, red. Paulina de los Reyes & Masoud Kamali, SOU 2005:41, s. 29–70
- Kamali, Masoud, »Structural Racism: The role of the Swedish educational system, media and authorities«, paper prepared for *Symposium on Structural Discrimination*. 7/12 2001, Integrationsverket, Stockholm 2001
- Khosrokhavar, Fhrad, *Les nouveaux martyrs d'Allah*, Flammarion, Paris 2004
- Malmström, Björn, »Elever kritiska till skolböcker«, *Svenska Dagbladet*, 10.1 2006
- Malmström, Björn, »Mp kräver utökad granskning av läromedel«, *Svenska Dagbladet*, 10.1 2006
- Minorities, Migrants, and Crime. Diversity and similarity across Europe and the United States*, red. Ineke Haen Marshall, Sage, Thousand Oaks, CA 1997
- Möller, Lars, »Julkapp ratad – kommundirektören ilsken«, *Helsingborgs Dagblad*, 13.1 2006
- Parekh Report: The Future of Multi-Ethnic Britain*, Profile Books, London 2000
- Regeringens proposition 1997/98:16, *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik*
- de los Reyes, Paulina & Kamali, Masoud, »Vi hoppar av Sahlins utredning«, *Dagens Nyheter*, 6.4 2003
- Tibi, Bassam, *The Challenge of Fundamentalism: Political Islam and the new world disorder*, University of California Press, Berkeley 2002
- Utbildningens dilemma. Demokratiska ideal och andrafierande praxis*, red. Lena Sawyer & Masoud Kamali, SOU 2006:40
- Werbner, Pnina, *The Migration Process: Capital, Gifts, and Offerings Among British Pakistanis*, Berg Publishers, London 1990
- Westin, Charles, »A view from Continental Europe«, Review symposium on Report on the Future of Multiethnic Britain, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 26, nr 4, 2000, s. 719–738
- Wikan, Unni, *Generous Betrayal: Politics of Culture in the New Europe*, University of Chicago Press, Chicago 2002
- Öberg, Shirin Ahlbäck, »Fri forskning i kollision med regeringens ideologiproduktion«, *Axess*, nr 4, 2004 (www.axess.se/svenska/2004/04/frizon.php)